

SOCIAL DIALOGUE AND POWER IN CHILDREN: A SOCIOLOGICAL PERSPECTIVE

SOSYOLOJİK AÇIDAN ÇOCUKTA SOSYAL DİYALOG VE İKTİDAR

Özlem AYDOĞMUŞ ÖRDEM¹

Abstract

Childhood of sociology remains one of the barest areas to be scrutinized. It is crucial to conduct investigation into the setting of children and what kind of network children establish through dialogues. The theoretical basis of this study is based on the theory of power by Foucault, the concept of social dialogue by Falzon. Social dialogue contains elements that take place as a result of an encounter and in which individuals hardly succumb to each other, our beliefs and desires do not fit into each other easily and are independent of us, do resist us and tend to affect us where necessary. In accordance with the theory of power by Foucault, it is explained that power starts from the smallest unit of a society, that is, family and extends to the macro power. Power relations are composed of three layers, strategic relations, management techniques and subjugation states. Foucault uses the term power relations rather than power. By using this term, it is meant that a person may direct someone into doing something. Therefore, power relations contain properties that may exchange and can be reversed. All these processes occur through social dialogue is an important component of this process. Social dialogue involves struggling, being frank and transformative. 32 participants aged 14 took part in the study. The data were collected through interview, diary and scenario techniques. The results showed that the participants were mostly confined to the settings of family and schools and they felt more oppressed in families and schools but felt much better in private courses and friendship settings.

Key words: Social dialogue, power, solidarity, children, family

Özet

Çocuk sosyolojisi alanı sosyalleşme sürecinin başlangıcı olarak ele alındığında, çocuğun sosyal ortamı ve bu sosyal ortamda sosyal diyalog aracılığı ile nasıl bir ağ içinde olduğu önemli bir araştırma konusunu oluşturmaktadır. Bu çalışmanın kuramsal temeli Foucault'nun iktidar teorisine, Falzon'un sosyal diyalog kavramına dayanmaktadır. Sosyal diyalog karşılaşma neticesinde meydana gelen, bireylerin birbirine kolayca boyun eğmeyen, kolayca inanç ve arzularımızla uyuşmayan bizden bağımsız olan, bize direnen ve yeri geldiğinde bizi etkilemeye muktedir olan unsurları içermektedir. İktidar ise en küçük kurum olan aileden başlar ve makro iktidara kadar uzanır. İktidar ilişkisi temelde stratejik ilişkiler, yönetim teknikleri, tahakküm durumları olmak üzere üç düzeyden oluşmaktadır. Foucault iktidar kelimesinden çok, iktidar ilişkileri terimini kullanmayı tercih etmekte ve bu terimle de bir kişinin başkasının davranışlarını yönlendirmek için kullanıldığını belirtmektedir. Bu nedenle ona göre, iktidar ilişkileri değişebilir ve tersine çevrilebilir niteliktedir. Tüm bu süreç sosyal diyalog içerisinde meydana gelir. Sosyal diyalog ise aile, okul ve hastane gibi kurumlar içerisinde yer alan öznelerde temelde bir mücadeleyi, açık olmayı ve dönüştürmeyi içermektedir. Çalışmaya 14 yaşında 32 çocuk katılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden görüşme, günlük tutma ve senaryo tekniği ile veriler toplanmıştır. Sonuçlar 14 yaşındaki katılımcıların çok sınırlı sosyal ortamlarda yaşadıklarını göstermiştir. Çocuklar temelde aile, okul, dersane ve arkadaş ortamında bulunmuşlardır. Katılımcılar aile ve okulda kendilerini büyük oranda baskı altında hissettiklerini, sosyal diyalog içerisinde belli bir direnme becerisini kazanamadıklarını fakat arkadaş ve dersane ortamlarında sosyal diyalog içerisinde daha rahat olduklarını ortaya koymuştur.

Anahtar sözcükler: Sosyal diyalog, iktidar, dayanışma, çocuk, aile

¹ Doktora öğrencisi, Ege Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, ozlemordem@gmail.com

GİRİŞ

Modern dünyada, özellikle de gelişmiş ülkelerde, çocuğa bakış ve çocuğun rolleri olumlu yönde değişmiştir. Bu anlamda sosyoloji disiplini kendi içinde birçok alanı kapsadığı kadar diğer disiplinlerle de çok yoğun bir şekilde çalışmasına rağmen çocuk sosyolojisi, sosyoloji disiplini içerisinde gerektiği ilgiyi henüz almamıştır ve marjinal bir konu olarak kalmıştır (Onur, 2005; Tezcan, 2000; Aries, 1962). Özellikle de çocuğun sosyal ortamdaki sosyolojik durumu postmodernist yapı içerisinde farklı kuramların uygulandığı bir alan olarak ilgi görmemiştir. Farklı sosyal gruplar farklı bakış açılarından incelenmesine rağmen, çocuk sosyolojisi son yıllarda ilgi görmeye başlamıştır çünkü çocuğun daha çok sosyal bir ortamda dışarıdan değil de içeriden kendi ortamında yakından incelenmesi gerektiği ve bir birey olarak sosyal süreçlerden geçerek yetişkinlik seviyesine ulaştığı anlaşılmıştır (Vygotsky, 1985; Öncü, 1999; Çeçen, 2000). İletişim ve diyalog düzleminin yanı sıra çocukların bir sosyal diyalog sürecinden nasıl geçtiğini ve sosyal diyalog sürecinden geçerken iktidar kavramını sosyolojik olarak nasıl anladıklarını ortaya koymak önemli görünmektedir. Sosyal diyalog bu çalışmada çocuğu gerektiğinde kendisiyle yaşıt ya da kendisinden hiyerarşide daha yüksek bir konumda olan bireyi dönüştürebilme, kendini açıkça ifade edebilme ve direnme özelliklerine sahip bir varlık olarak görmektedir. Sosyal diyalog öznelere arası aktif bir süreçtir ve bu süreçte etkileme ve etkilenme vardır. Bu naif bir etkileme ya da etkilenme değildir. Aksine yorumlayan, tahakkümü hissettiğinde hakkını arayabilen ve gerektiğinde bu tahakkümden kurtulup dönüşüm yaratabilen bir varlık konumundadır. Bir anlamda çocuk sosyal olarak dönüşüm yaratmak için stratejik davranan biridir (Falzon, 2001). Bu açıdan bakıldığında ,çocuğun sadece psikolojik olarak değil de sosyal bir varlık olarak yaşadığını ortaya koymak yetersiz kalabileceği için, bir adım daha ileriye gidip çocuğu ötekileştirmenin yanı sıra hiyerarşik olarak nasıl koşullandırıldığını ve hiyerarşi içerisinde nasıl davrandığını ve ne tür davranışlara maruz kaldığını anlamak insan bilimleri açısından merkezi bir rol oynayabilir. Türkiye’de sosyoloji çalışmalarında çocuk sosyolojisi en az çalışılan alanlardan biri olduğu için çocuğun sosyal ortamı ve ilişkileri sosyolojik açıdan önem kazanmaktadır. Bu çalışma Foucault’nun iktidar ve Falzon’un sosyal diyalog kavramlarını temel alarak çocuk sosyolojisine katkıda bulunmayı ve çocuğun bulunduğu sosyal ortamları, bu sosyal ortamlardaki iktidar ilişkilerini sosyal diyalog aracılığı ile ortaya çıkarmayı amaçlamıştır.

Sosyal Diyalog

Sosyal diyalog kavramı iletişimden ayrı olarak, daha çok bir mücadeleyi içerdiğinden bu çalışmada önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmada, iletişim ya da bildirişim kavramının kullanılmamasının nedeni, iletişimin daha çok gündelik pratikleri çağrıştırmaması ve insan olmayan canlı türlerinde de böyle bir kavramdan bahsedilmesidir (Başkan, 2003). Ayrıca iletişim kelime kökeni olarak da daha çok bir şeyi iletmeyi ve transfer etmeyi; diyalog kavramı daha çok çabayı ve zorlu bir süreci içerdiğinden ve bireyler tarafından bilinçli bir iletişim şeklini gerektirdiğinden iletişim kavramı bu çalışmada tercih edilmemiştir. Sosyal diyalog ise, dönüşümü, açık olmayı, açık değilse açıklığa davet etmeyi, maskeyi düşürmeyi, bilinçli ve çaba gerektiren bir süreci içerir (Falzon, 2001; Freire, 1970). Sosyal diyalog kavramını iletişimden ayıran en önemli fark, sosyal diyalog içerisinde sürekli bir mücadele ve dönüşüm hareketi varken, iletişim daha gündelik ilişkileri kapsayan bir kavramdır. Bir bakkala gidip ekmek istendiğinde bu bir iletişimdir çünkü herhangi bir çatışma, düşünce farklılığı, dönüşüm yaratacak bir ortam yoktur. Fakat okul ortamında bir müdür hiçbir açıklama yapmadan okul bahçesinde ve okul sınırları içerisinde çocukların her zaman yaptığı ve sevdiği futbol oynamayı yasaklarsa burada sosyal diyaloga girme zorunlu hale gelir çünkü burada bir hak elden alınmıştır ve mücadele gerektirmektedir.

Sosyal diyalog yaşam içerisinde ötekiyle karşılaşmayı içerir ve aktörlerin birbirlerine kolayca boyun eğmediği, birbirlerine direndiği ve gerektiğinde birbirlerini etkilemeye çalıştığı bir süreçtir. Sosyal diyalog (Falzon,2001) öncelikle doğal dünya üzerine bir konuşmadır ve konuşmanın aktörleri bu dünyada maddi aktiviteler içerisinde var olmaktadır. Sosyal diyalog (Falzon,2001) kavramı ayrıca katılımcıların aktif olarak tam anlamıyla karşılıklı ve arkası kesilmez yorumların etkileşimi dâhilinde birbirlerini şekillendirdikleri veya birbirlerine formlar dayattıkları diyalogdur.

Sosyal diyalogda karşılaşma, bireylerin birbirine kolayca boyun eğmeyen, kolayca inanç ve arzularımızla uyuşmayan bizden bağımsız olan, bize direnen ve yeri geldiğinde bizi etkilemeye muktedir olan şeyle karşılaşmadır. Yani, sosyal diyalog her an yaşantımızın içerisinde bizimle olandır. Sosyal diyalog'un tanımı ile ilgili vurgulanması gereken nokta, bizler diğer insanlarla etkileşim halindeyken kurduğumuz ilişki bir iletişimden ibaret değildir, mücadele etmeyi ve karşımızdaki ile yüz yüze olmamızı gerektiren bir durum olması gerektiğidir. Ve bu karşı karşıya gelme durumu, karşındakine açık olma, samimi ve onu dinleme durumunda olma, ayrıca karşımızdakinin de, bize karşı gelme, bizden bağımsız olma, direnme halini içerir. Bu noktada, bireylerin karşılıklı aktif bir şekilde etkileşimi söz konusudur . Falzon'un vurguladığı şey, asıl olanın bizimle ve öteki arasındaki sosyal diyalog olduğudur (Falzon,2001).

İktidar

Geleneksel modelde iktidar bir hükümlanlık, yasa, yasaklama ve itaat sistemi olarak ifade edilir. Modern anlamda ise iktidar, hem insanı disiplin edici bir anlam, hem de insana özgü olarak doğal ve aynı zamanda denetleyici bir anlam yükler (Foucault, 2000b; 2000a; 1984; 1980). Bu iktidar biçiminin kapitalist sisteme uyarlanmış hali ise, insan gücünün ekonomik anlamda emek gücüne dönüştürülmesi ve bunu yaparken de itaatkâr, uyumlu davranış biçimlerine sahip olması sağlanır (Foucault, 2000b). Foucault'nun bireylerini özne yapan iktidar anlayışı, bir şeye karşı boyun eğen, tabi olan anlamındadır. Bu bağlamda iktidar, insanın davranışına, kimliğine ve bireyselliğine müdahale eden ve belirleyen bir dayatması vardır. Bu dayatmanın en göze çarpan aracı ise devlettir. Foucault'nun tanımladığı iktidar, sosyal diyalog ile de bağlantılı olarak, bir güç ilişkisi anlamında değil, karşılıklı bir eylem biçimi olduğu anlamındadır (2002a, 2002b). Bir ilişkinin iktidar ilişkisi olabilmesi için her iki tarafın da eylemde bulunması zorunludur. Sonuçta, iktidar davranışlarımızı yönlendirmekte, deli, hasta, suçlu ve çocuklar gibi birey ya da grupların davranışları bir yönetim sistemi içerisinde konumlanmaktadır (Foucault, 2003, 2000a, 2000b, 2000c).

Urhan (2007), iktidar ilişkisi terimi ile Foucault'nun, bireylerin başkalarının davranışlarına yön vermeye, onları belirlemeye çalışmasını sağlayan stratejiler anlaşıldığı takdirde, iktidar ilişkileri içerisinde bulunmayan hiçbir toplumun olamayacağını ifade etmektedir. Foucault'nun, iktidarın özünün kötü olduğunu düşünmediğini; fakat cinsel ve aşk ilişkilerinde olduğu gibi stratejik oyunlar olduğunu düşünüp iktidar ilişkilerinde stratejik ilişkiler, yönetim teknikleri, tahakküm durumları olmak üzere üç düzeyin bulunduğunu öne sürmektedir (Urhan,2007). Tüm bunlara bağılı olarak, Foucault'nun iktidar kelimesinden çok, iktidar ilişkileri terimini kullanmayı tercih etmekte ve bu terimle de bir kişinin başkasının davranışlarını yönlendirmek için kullanıldığını belirtmektedir. Bu nedenle ona göre, iktidar ilişkileri değişebilir ve tersine çevrilebilir niteliktedir. Özneler özgür olmadıkları ve direnme imkânına sahip bulunmadıkları takdirde iktidar ilişkilerinden de söz edilemez; böyle bir durumda, iktidarın her şeyi denetleyen ve hiçbir şekilde özgürlüğe yer vermeyen bir tahakküm sistemi olduğu düşüncesinin kabul edilemez olduğunu söyler (Urhan 2007).

Geleneksel ve merkeziyetçi iktidar düşüncesinin Foucault ile birlikte değişmesiyle iktidar artık her yeredir ve aslında mikro düzeyde iş görmektedir. Foucault'nun

yorumuyla paralellik gösteren bu düşünceyi daha ileri götürerek Tannen (2007) sadece iktidar kavramını merkeze alarak çocuk çalışmalarının yapılmasının tehlikeli olduğunu savunmaktadır. Tannen bunun nedeni olarak da aynı davranışın ya da söylemin belirsiz olabileceğini ifade etmektedir. Çünkü iktidar dayanışma olarak da görülebilir. Örneğin, aile içerisinde babanın kızına gün içerisinde ne yaptığı sorusu bir iktidar olacağı gibi bir dayanışma da olabileceğini vurgular. Bu düşünceye uygun olarak yeni bir model geliştirmiştir. Bu modelde belli boyutlar yer almaktadır:

Tablo 1. İktidar ve Etkileşimin Boyutsal Görünüşü

İktidar	Dayanışma
Asimetri	Simetri
Hiyerarşi	Eşitlik
Uzaklık	Yakınlık

Yukarıda da ifade edildiği gibi Tannen (2007) çalışmalarında iktidar ve dayanışma ile ilgili çok anlamlılığa ve belirsizliğe vurgu yapmaktadır. İktidar ve dayanışma arasındaki ilişki tek boyutlu değil çok boyutludur ve bu durum en açık bir şekilde ailede kullanılmaktadır. Aile içi söylemler aynı anda hem iktidar hem de dayanışma yaratabilir. Her bir söylem sadece tek boyutta işlemeyebilir (2006a, 2006b). Örneğin, çocuk eve geldikten sonra doğrudan babanın kızına gününün nasıl geçtiğini sorması ve kızının da detaylı bilgi vermesi bir dayanışma olduğu kadar iktidar görüntüsü de verebilir. Dolayısıyla bir söylemi ya da diyalogu incelerken iktidar ve dayanışma aynı anda meydana gelebilir ve bu çok anlamlılıktan dolayı bazı zamanlar belirsiz kalabilir. Aile içerisindeki ilişkiler hiyerarşik olduğundan ve yoğun bir şekilde aile içinde farklı iletişim kurduğundan iktidar ile dayanışma arasındaki karmaşık ilişkiyi çözmek zor görünmektedir. Aile içi yapılan dilbilimsel çalışmalar göstermiştir ki aile içi ilişkileri sadece tek boyutta incelenemez.

Tannen (2007) uygulamalı çalışmalarına uygun olarak Foucault (2000b, 2003) hiyerarşi içinde bulunmanın özneyi yarattığını vurgulamaktadır. Dolayısıyla, iktidar ilişkileri Foucault'da aslında özneyi oluşturması bakımından olumlu bir anlama sahiptir. Geleneksel iktidar incelemelerinde özneye etkisi olumsuz olarak algılanırken, Foucault (2000b, 2003) ve Tannen'in (2007) çalışmalarında iktidar ilişkileri ve öznenin kuruluğu arasında olumlu bir bağlantı kurulmaktadır. Foucault neredeyse tüm çalışmalarında bireylerin sosyal diyalog içerisinde uyanık olmalarını ve gerektiğinde sosyal diyalogun en önemli anında iktidarın maskesinin düşürülmesi gerektiğini vurgulamıştır. Foucault sosyal diyalogda iktidarın gizlenebileceğinin bir risk ve tehlike taşıdığını vurgulamaktadır. Söylemin doğasından dolayı diyalog belirsizdir çünkü aynı anda hem iktidar hem de dayanışma ilişkisini taşıyabilir ve bu ilişki geniş bir düzlemde çok boyutlu olarak yer almaktadır. Bu çalışma iktidar ve iktidar ilişkilerinden bahsederken iktidarı devamlı olumsuz olarak görmemekte ve özneyi oluşturması bakımından önemli bir ölçüt olarak görmektedir. Paradoksal olarak görünmesi söylemin doğasında olduğu için bu çalışma iktidar kavramının çok anlamlılığını merkeze almıştır.

YÖNTEM

Bu araştırma nitel bir araştırmadır. Çalışmada görüşme, günlük tutma ve senaryo tekniklerinden yararlanılmıştır. Veri toplama araçları oluşturulurken, sosyal diyalog ve iktidar kavramlarının tanımlarına ve tanımların içeriğine uygun olarak belirlenmiştir. Katılımcılara kavramlar ve izlenecek süreçler konusunda bilgi verilmiş

ve katılımcılardan tüm yönergeleri, kavramları, alt-kavramları, hikâyeleri ve diyalogları okumaları istenmiştir. Katılımcıların anlamakta zorluk çektiği yerde araştırmacı gerekli açıklamaları yapmıştır.

Bu araştırmada, 14 yaşındaki çocukların sosyal diyalog ve iktidara nasıl baktıklarını ve bu kavramları somut olarak gündelik yaşamda nasıl yaşadıklarını anlamak amacıyla görüşme, günlük tutma ve senaryo tekniği kullanılarak bir araştırma modeli kurulmuştur. Görüşme soruları hazırlanırken kavramların tanımlarına göre yarı yapılandırılmış bir görüşme formu hazırlanmıştır. Günlük tutulması için ise kavramlarda ön plana çıkan kavramlar ve tanım özellikleri tablo halinde katılımcıya verilmiştir, böylece katılımcıların günlük tutarken hangi konularda deneyimlerini yazacakları yönlendirilmiştir. Son olarak, senaryo tekniğinde hikâyelerde her bir kavram için iki hikâye seçilmiştir ve senaryo tekniğinin ikinci bölümü olan diyalog tamamlamada ise her bir kavrama göre üç diyalog hazırlanmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Adana ili merkez ilçelerinden Seyhan'da yaşayan, 14 yaşındaki 16 kız ve 16 erkek olmak üzere toplam 32 katılımcı oluşturmaktadır. Seyhan ilçesinin seçilmesinin nedeni bu bölgede okul oranının diğer ilçelere göre farklı gruplardan oluşarak daha fazla okul bulundurmasıdır. Araştırma örnekleme alınacak bireylerin belirlenmesinde buldukları semtin sosyo-ekonomik durumu homojenliği göz önünde bulundurulmuştur. Örnekleme alınan öğrenciler 14 yaşları arasında olup, öğrencilerin yaş ortalamaları 14.15 tir. Bu çalışmada sosyal diyalog ve iktidar kavramları somutun ötesinde kavramlar olduğu için çocukluğun son dönemi olan soyut dönem seçilmiştir. 14 yaş öncesi çocukları somut ya da işlem öncesi dönemde kalabileceği ve bu çalışmanın ana kavramları ile ilgili detaylı veri elde etmede zorluk yaşanabileceği için 14 yaş bu çalışma için en ideal yaş olarak belirlenmiştir.

Tablo 2.

Çalışma Grubunun Sayısı ve Söylem Miktarlarının Dağılımı

Veri türleri	N	Sosyal Diyalog	İktidar
Görüşme	32	32	32
Günlük	29	29	29
Senaryo-hikâye	32	64	64
Senaryo-diyalog	32	288	256

Veri toplama aracı olarak görüşmeden, yarı yapılanmış bir görüşme yöntemi seçilmiştir. Görüşmeye çalışma grubunun diyalog içerisine girdiği dört ana sosyal ortam belirlenmiştir. Bunlar, aile, okul, dershane ve arkadaş ortamlarıdır. İkinci veri toplama aracı günlük tutma ise iki bölümden oluşmaktadır. Birincisi çalışma grubundakilerden gündelik diyalog içerisinde önemli gördükleri diyalog özelliklerini yazmaları istenir. Gündelik diyalog bu çalışmada karşılaştığı insanlarla ya da çevresindeki bakkal, market, kafe, gazeteci gibi durumlarda yaptığı diyalogdur. Gündelik diyalog içerisine resmi diyaloglar olan mahkeme, polis, müdür gibi yasal şeyler girmemektedir. İkincisi ise çalışma grubuna her bir kavram için 5 er tane madde verilir ve günlüğü tutarken bu maddeleri göz önünde bulundurmaları istenir. Katılımcılardan 15 gün boyunca günlük yaşamda yaşadıkları diyaloglarla ilgili günlük tutmaları istenir.

Tablo 3.

Günlük İçin Oluşturulan Kavram Maddeleri

Sosyal Diyalog	İktidar
Diyalog şekli/tarzı	Sosyal ortamlarda güç ilişkileri
Diyalogdaki sorunlar	Aile ortamında güç ilişkileri
Diyalogdaki sorunlara çözümler	İktidarın hissedildiği alanlar/kişiler
Diyalog aracılığıyla baskı/direnış	Güç ilişkilerine karşı tutum/davranış
Diyalogda mücadele/açık olma/açık olmaya davet etme	İktidar ortamları ve davranışlara yön verilmesi

Üçüncü veri toplama aracı ise senaryo tekniği olup iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde çeşitli çocuk hikâyeleri incelenmiş ve çalışmanın kavramlarına uygun hikâyeler seçilmiştir.

Tablo 4.

Kavramlar ve Hikâyeler

Kavramlar	Hikâyeler	Konu
Sosyal diyalog	Martı	Yavru martının daha yükseklerle uçma konusunda annesi ile olan diyalogu
	Kara Balık	Küçük Balığın daha uzaklara gitme konusunda annesi ile diyalogu
İktidar	Dönüşüm	Bay K. nın patronuna verdiği direniş hikâyesi
	Sisifos	Sisifos'un Yunan tanrılarına verdiği mücadele

Katılımcılardan hikâyeleri okumaları ve hikâyelerdeki sorunlara ilişkin kısa bir şey yazdıktan sonra kısa bir çözüm yazmaları istenmiştir. İkinci bölümde ise çeşitli kısa diyaloglar verilip bu diyalogları tamamlamaları istenmiştir. Diyaloglar seçilirken öğrencilerin en çok maruz kaldığı ortamlar ve aktörler seçilmiştir. Katılımcılar büyük oranda zamanlarını okulda ve dershanede geçirdikleri için öğretmen, öğrenci, müdür ve geri kalan zamanlarının çoğunu evde geçirdikleri için baba, oğul ve bu ortamlar dışında daha az zaman geçirdikleri için doktor, hasta, satış personeli gibi aktörler seçilmiştir. Tüm diyaloglar gündelik yaşamdan seçilmiştir. Diyaloglar oluşturulurken araştırmacı gözlem yaparak notlarını almış ve 9 diyalogu katılımcılara vermiştir.

Tablo 5.

Kavramlar ve Diyaloglar

Kavramlar	Diyalog Aktörleri	Konu
Sosyal Diyalog	Doktor – Hasta	Hastanın bir teşhis konusunda bir iddiada bulunması
	Baba – Oğul	Babanın oğlu ile okul ve ders konusunda diyalogu
	Öğretmen - Öğrenci	Öğretmen ve öğrencinin bir proje hakkında diyalog kurması
İktidar	Öğretmen- Öğrenci	Harry Potter'ın yazarı konusunda öğrencinin düşüncesini belirtmesi
	Öğrenci – Öğretmen	Öğretmenin bir öğrenciye davranışı konusunda uyarı vermesi
	Öğrenci – öğretmen	Yeni atanan bir öğretmenin Yüksek lisans yapmak için Müdür ile konuşması

Tablo 5 gösteriyor ki, tüm kavramlar ve bu kavramlara uygun seçilen senaryolar ve tüm durumlar iktidar kavramını da içine alarak sosyal diyalog içerisinde yer almakta ve çalışmanın sosyal diyalog zemininde temellendirildiğini vurgulamaktadır.

BULGULAR

Elde edilen veriler nitel veri analizine dayanarak çalışmanın ana ve alt kavramları yorumlanmıştır. Daha sonra her bir ana kavram alt kavramlarını da içine alarak araştırma sorularına yanıt aranmıştır. Çalışmada önce betimsel analiz verilmiştir, daha sonra görüşme, günlük ve senaryo tekniklerinin sonuçları analiz edilmiştir.

Görüşmelerin Sonuçları

Çalışmanın birinci bölümünde 32 katılımcı ile yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Görüşmede sosyal diyalog ve iktidar kavramlarının tanımlarına uygun olarak katılımcılarla görüşme yapılmıştır ve her bir kavramın özellikleri belirlenerek veriler toplanmıştır. Bu bölümde her bir kavram için katılımcıların görüşleri ve bununla ilgili dağılım ve frekans tabloları aşağıda verilmiştir.

Bu bölümde katılımcılara buldukları farklı sosyal ortamlara göre kurdukları sosyal diyalog ile sorular sorulmuştur ve katılımcıların sosyal diyalog alt kavramlarına göre verdikleri cevapların dağılımı Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6.

Sosyal Diyalog Kavramı ve Alt Kavramlarına Göre Aile Boyutunda Katılımcıların Görüşlerinin Sonuçları

	Aile		Baba		Kardeş	
	N	%	N	%	N	%
Stratejiktir	16	50	5	15,6	11	34,3
Tahakkümdür	16	50	5	15,6	16	50
Direnştir	2	6,2	12	37,5	2	6,2

Aynı katılımcılar bazen aynı görüşmede anne, baba ve kardeş hakkında görüş bildirirken, bazı katılımcılar sadece anne ve baba ya da sadece baba hakkında görüş bildirdikleri için Tablo 6'daki dağılım farklılık göstermektedir. Tüm dağılımlar 32 katılımcı üzerinden hesaplanmaktadır. 32 katılımcı ile aile hakkında görüşme yapılmasına rağmen tüm katılımcılar eşit şekilde anne, baba ve kardeş hakkında kavramlara göre görüş bildirmemiştir. Örneğin baba ile sosyal diyaloga girdiğinde direnme kavramı konusunda sadece 12 katılımcı görüş bildirirken, kardeş ile sosyal diyaloga girdiğinde sadece 2 katılımcı direnme konusunda görüş bildirmiştir. Dolayısıyla tüm katılımcılar aynı anda aynı dağılımda anne, baba ve kardeşten bahsetmemişlerdir.

Tablo 6'da aile boyutuna göre katılımcıların daha açık ve dönüştürücü olarak sosyal diyalog içerisine girdikleri kişi (%50) anne iken, daha az sosyal diyalogda bulunulan ya da diyalogdan kaçınılan kişi (%15,6) baba olmuştur. Katılımcıların en çok direndiği kişi baba (%37,5) iken, yine bir söylem ya da olay karşısında katılımcıların en çok kabullenici davrandıkları kişi baba (%84,3) olarak görülmektedir. Katılımcıların babadan sonra en çok kabullenici şekilde davrandıkları kişiler anne ile kardeşlerdir (%37,5). Katılımcılardan biri baba konusunda direnme ve baskıyı açıklamaya çalışmıştır. 'En az iletişim kurduğum kişi babamdır. Saygıdan dolayı bir şey de diyemiyoruz. Biliyorum babam itiraz etsem de hiçbir şey değişmez'. Buna benzer şekilde başka bir katılımcı 'Annem ile çok rahatım ama babam sert olduğu için konuşulmuyor. Bazen konuşuyor, bir şeyler söylesek de bir sonuç çıkmıyor'. Dolayısıyla sosyal diyalog tamamen kopuk değil ama katılımcılar denese de, dirense de sonuca ulaşamıyor. Başka bir katılımcı 'Çok denedim ama hep babamın dediği oluyor. Okul konusunda, gezme konusunda hep babam konuşur'. Diğer bir katılımcı baba ile ilgili benzer bir görüş bildirmiştir. 'Babam mı bilmiyorum rahat olamıyorum. Kaçma eğilimi gösteriyorum. İletişim kurmasam daha iyi olur diye düşünüyorum' şeklinde dile getirerek baba ile sosyal diyaloga girmekten kaçınmaktadır. Başka bir katılımcı 'Kardeşim ile daha rahatım, en çok onunla paylaşıyorum, sonra annem, sonra babam geliyor. Annem de bazen beni anlamıyor. Kardeşim ile kavga da etsem hemen barışıyoruz' şeklinde dile getirerek ne olursa olsun aslında kardeşi ile açık bir şekilde konuştuğunu dolaylı olarak ifade etmektedir.

Katılımcıların okul boyutuna göre sosyal diyalog davranışlarına bakıldığında sosyal diyalog alt kavramları içerisinde en çok göze çarpan faktörün direnme (%84,3) ve diğer bir faktörün de kabullenme (%53,1) davranışı olduğu Tablo 7'de sunulmaktadır.

Tablo 7.

Sosyal Diyalog Kavramının Okul Boyutuna Göre Dağılımı

Okul	N	%
Dönüştürme	5	15,6
Açıklık	7	21,9
Direnme	27	84,3
Kabullenme	17	53,1

Sosyal diyalog kavramı altında okul boyutuna göre bakılan dağılımda en az gerçekleştirilen faktörün dönüştürme (%15,6) alt kavramı olduğu görülmektedir. Dönüştürme alt kavramı ile karşılaştırıldığında katılımcılar diğer faktörde olan açıklık (%21,9) kavramında daha farklı bir davranış sergilemektedirler. Katılımcılardan biri 'Okulda bizim dediklerimiz asla olmaz, sınav korkusu var zaten'. Başka bir katılımcı şunu söylemiştir: 'Hakkımızı arasak da en son onların dedikleri oluyor'. Diğer bir katılımcı da 'Bazen sınıfta tepkimizi gösteriyoruz ama sonuç yok. Sınav var her şeyden

önce. Zaten müdüre hiç yaklaşılmıyor'. Dolayısıyla katılımcılar okulda belli bir ölçüde direnme göstermektedirler, fakat sonuç alamamaktadırlar. Sonuç alamayacağı pekişen katılımcılar ise kabullenme yoluna gitmektedir. Bir katılımcı 'Ses çıkarmıyorum, çünkü bu okulda hiçbir şey değişmez. Tüm öğrenci etkinlikleri göstermelik' şeklinde dile getirerek kabullenici bir davranış örneği göstermiştir.

Dershane ortamında katılımcıların en yüksek performans gösterdikleri faktör dönüştürmedir (%84,3) ve daha sonra gelen faktör açıklık (%62,5) sosyal diyalog davranışının dershane nasıl kurulduğu Tablo 8'de sunulmaktadır.

Tablo 8.

Sosyal Diyalog Kavramının Dershane Boyutuna Göre Dağılımı

Dershane	N	%
Dönüştürme	27	84,3
Açıklık	20	62,5
Direnme	5	15,6
Kabullenme	5	15,6

Dershane ortamına bakıldığında katılımcılar iki faktör olan direnme ve kabullenmede (%15,6) aynı seviyede performans göstermektedirler. Katılımcılar, belli durumlarda ötekine önce direnirken, aynı kişinin ikna edici ya da baskıcı söylemlerinden dolayı durumu kabullendikleri görülmektedir. Dershane ortamı ile ilgili bir katılımcı 'Dershane okuldan çok daha rahatım. Keşke iki gün okul, 5 gün dershane olsa çünkü burada istediklerimiz oluyor ve bizi dinliyorlar. Rehber hocasını çok seviyorum'. Başka bir katılımcı da 'Öğretmenlerle arkadaş gibiyiz'. Katılımcıların çoğu dershane ortamında öğretmenleri ve rehber öğretmenleri arkadaş gibi gördüklerini belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar 'Dershane bize bir şey katmadı ve sıkıcıydı, müdür yaşlı ve konuşulmuyordu kendisiyle, biz de zaten bıraktık' şeklinde dile getirerek okuldakine benzer bir müdür figürü ile karşılaştıklarında kabullenme ya da bırakma eğilimi göstermiştir. Diğer bir katılımcı şunu söylemiştir: 'Dershaneye girince rahatlıyorum, hem ortam hem de öğretmenler ve burada müdür ile de konuşabiliyorum ve bizi dinliyorlar. Bir defasında sınıf mevcudumuz çok dedim ve sınıfı ikiye böldüler'. Bu tür söylemler gösteriyor ki katılımcılar dershane ortamında açık davrandıkları kadar dönüşüm de yaratabilmektedirler.

Sosyal diyalogun 4.boyutu olan arkadaş ortamında katılımcıların en yüksek değer olarak belirlediği faktör dönüştürücü (%90,6) ve bu faktöre paralel olarak başka bir önemli faktör olan açıklık (%84,3) alt kavramları Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9.

Sosyal Diyalog Kavramının Arkadaş Boyutuna Göre Dağılımı

Arkadaş	N	%
Dönüştürme	29	90,6
Açıklık	27	84,3
Direnme	5	15,6
Kabullenme	5	15,6

Arkadaş ortamında katılımcılar sosyal diyalogun diğer iki alt kavramı olan direnme ve kabullenmeye (%15,6) benzer şekilde davrandıkları görölmektedir. Bir katılımcı 'Arkadaşlarımla her şeyi konuşabiliyorum ve kendimi en rahat hissettiğim ortam arkadaş ortamı', benzer şekilde başka bir katılımcı 'Okulda ve dershanede arkadaş ortamı çok güzel ve konuşurken rahatım. Baskı yok. Sınav yok. Kavga var ama yine bir şekilde konuşur barışırız' olarak ifade etmektedirler ve diyalogda aslında açık olduklarını vurgulamaktadırlar. Direnme kavramına örnek olarak bir katılımcı 'Bazı arkadaşlar sınıf içerisinde daha baskın olduğunda onlara tepki gösteriyoruz ve bazen bu kavga da olabiliyor. Çünkü öğretmenler bazen hep onların dediklerini dikkate alıyor. 'Biz sanki sınıfta yokuz' olarak belirtmektedir. Başka bir katılımcı da buna benzer bir örnekte 'Sınıf ortamında bazı arkadaşları öğretmenler savunuyor. Biz o arkadaşlardan gıcık alıyoruz ve konuşmuyoruz'. Dolayısıyla arkadaş ortamında direnme ve kabullenme az iken, büyük oranda arkadaş ortamında açıklık ve dönüştürme edimleri daha fazla görölmektedir.

Tüm görüşmeler yapıldıktan sonra katılımcıların sosyal diyalog ile ilgili benzer ifadeler çıkarılmıştır ve en önemli faktör (%100) olarak arkadaşlarla diyalogun iyi olduğu ve sayısal olarak diğer göze çarpan bir faktör de okul ortamında müdür ile nadiren konuşulduğu (%96,9) Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10.

Katılımcıların Sosyal Diyalog ile ilgili İfadelerinin Dağılımı

Sosyal diyalog katılımcı görüşü	N	%
Ailede annem ile rahat konuşurum	16	50
Ailede babam ile rahat konuşurum	5	16,7
Ailede kardeşlerimle rahat konuşurum	11	36,7
Okulda öğretmenlerle iletişim kurmakta zorlanırım	27	84,4
Okulda müdürle nadiren konuşurum	31	96,9
Müdür genelde bağırarak konuşur	16	50
Müdür bağırarak konuştuğundan kendisiyle konuşmam	16	50
Öğretmenin yöntemini sevmesem bile eleştirmem	19	60
Dershanede öğretmenle arkadaş gibiyiz.	27	84,4
Dershanede daha rahat iletişim kuruyorum	27	84,4
Dershanede müdür ile rahat konuşabilirim	20	62,5
Arkadaşlarımla diyalogum iyidir	32	100

Dershanede öğretmen ve müdür ile çok iyi sosyal diyalog kurulduğu faktörleri (%84,4) önemli olarak görülürken, katılımcıların diyalogda zorlandıkları faktörün baba (%16,7) olduğu görölmektedir. Bu durumda genel olarak bakıldığında, baba ile diyalogun zor kurulduğu sonucu çıkartılabilir. Bir katılımcı 'Babam ile çok fazla konuşmam çünkü katı ve bir türlü olmuyor. Birkaç defa eskiden denedim, sonra da kızınca bıraktım artık' ifadesini kullanarak aslında katılımcı birkaç kez kendini dile getirmeye çalışmış ama olmayınca artık diyalogdan kaçındığını belirtmiştir. Başka bir katılımcı 'Babam evde olmayınca çok rahat ve konuşkanız ama eve gelince sessizlik çöküyor, çünkü yorgun ve sert oluyor. Hemen kızıyor' şeklinde dile getirerek baba ile diyalogun zor olduğunu vurgulamaktadır. Baba figüründen sonra babaya benzer bir figür de müdür ile ilgili ifadelerdir. Bir katılımcı 'Müdürün odasına asla giremem ve konuşmamam

çünkü hep bağırıyor, dinlemiyor. ‘Başka bir katılımcı ‘Dershane müdürü ne güzel samimi ama okul müdürü niye böyle farklı ve sert anlamıyorum. Adamın yanına yaklaşılmıyor. Sadece kızmak için var sanki’ şeklinde ifade ederek aslında müdür ve baba figürlerinin bu anlamda birbirine çok benzer özellikler taşımakta olduğunu görebiliriz.

İktidar Kategorisi Altında Katılımcıların Görüşleri

Bu bölümde katılımcılara buldukları farklı iktidar ortamlarına göre kurdukları iktidar alanları ile ilgili sorular sorulmuştur ve katılımcılar görüşlerini Tablo 11’deki gibi belirtmişlerdir.

Tablo 11.

İktidar Kavramı ve Alt Kavramlarına Göre Katılımcıların Görüşleri

	Aile		Okul		Dershane		Arkadaş	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Stratejiktir	1	3,1	2	6,2	5	15,6	2	6,2
Tahakkümdür	15	46,8	27	4,3	5	15,6	3	9,2
Hakikat	15	46,8	2	6,2	27	84,3	30	93,7
Direnıştır	27	84,3	5	15,6	1	3,1	3	9,3

Katılımcılar için iktidar kavramı altında stratejik faktörün en çok görüldüğü ortam dershane (%15,6) iken, tahakküm faktörünün en çok görüldüğü ortam okuldur (%84,3). Hakikatin en çok dile getirildiği ortam arkadaş (%93,7) iken, aynı faktörün en az görüldüğü ortam okuldur (%6,2). Direniş boyutu bakımından direnmenin en çok yaşanıldığı ortam aile (84,3) iken, en az direnişin görüldüğü ortam dershanedir (%3,1). Bir katılımcı ‘Okulda baskıyı hissediyorum, iyi ki arkadaşlarım var çünkü onlarla kendimi rahat hissediyorum’, benzer şekilde başka bir katılımcı ‘Arkadaş ortamı güzel sadece ev ve okulda hep zorlama var, ödev, sınav var. Müdür bağırır, babam bağırır’ şeklinde dile getirerek okul ve aile ortamında tahakküm olduğunu belirtmişlerdir. Oysa bir katılımcı dershane ortamı konusunda ‘Dershanede her şey güzel, dersler keyifli. Okul gibi değil, baskı yok, belki para veriyoruz ondan ama rahatız’ şeklinde dile getirerek tahakkümü hissetmediklerini belirtmiştir. Başka bir katılımcı benzer şekilde arkadaş ortamı için ‘Arkadaşlarla kavga etsek te iyiyiz, çünkü sonrasında barışıyoruz, sonunda bir şekilde konuşuyoruz. Arkadaş ortamında baskı hissetmiyorum zaten’ şeklinde dile getirerek arkadaş ortamında tahakkümün olmadığını vurgulamıştır.

Tüm görüşmeler kaydedildikten ve yazıya geçirildikten sonra katılımcıların iktidar ile ilgili önemli ifadelerle bakıldığında baskı bakımından en önemli faktör (%100) sınav için baskının olduğu ve diğer bir baskı faktörü de baba baskısının (%84,49) olduğu Tablo 12’de sunulmaktadır.

Tablo 12.

Katılımcıların İktidar ile İlgili İfadelerinin Dağılımı

İktidar ve İktidar İlişkileri Katılımcı Görüşü	Toplam	Yüzde
Ailemde en çok baskıcı babamdır.	27	84.4
Ailede baskı olunca genelde içe kapanırım	24	75
Ailem sınavı geçmem için baskı yapar	32	100
Okulda öğretmenden korkarım.	27	84.4
Okulda müdürden korkarım	16	50
Okulda üniforma bende baskı yaratır	14	43.8
Okulda baskı olunca kabullenirim	24	75
Okulda zorunlu olarak ders çalışırım	32	100
Dershane ortamında kendimi rahat hissederim.	27	84.4
Dershane ortamında baskı olunca konuşurum	25	78.1
Dershane bilgisi için öğrenirim	32	100
Arkadaş ortamında kendimi rahat hissederim.	32	100

İktidar kavramı ile ilgili olarak baskının en az ve rahatlığın en fazla yaşandığı ortam (%100) arkadaş ortamı olduğu görülmektedir. Katılımcılardan biri arkadaş ortamında rahatlığı anlatmıştır. 'Dershane istemediğim bir olay olunca bunu konuşabiliyorum ama okulda konuşamıyorum. Okulda baskı var'. Başka bir katılımcı 'Dershane, ailede, okulda herkes sınavı konuşuyor, SBS diyorlar başka bir şey demiyorlar. Baskı, baskı, baskı, sıkıldım. Arkadaşlar çok iyi, yoksa çekilmez valla' şeklinde dile getirerek aslında iktidar ile ilgili tahakküm ve hakikati de bir anlamda açıklamaktadır. Başka bir katılımcı 'Dershane bir sorun olunca hemen müdür ya da rehber öğretmen ile konuşurum ama okulda bu olmuyor. Dershane mutlaka bir yol buluyoruz ve çözüm için bir şey yapıyorlar. Okulda önümüz tıkalı' şeklinde dile getirerek, katılımcı dershane müdüre giderek belli bir strateji izlerken, okulda böyle bir strateji kullanamadıklarını ifade etmişlerdir.

Günlük Verilerinin Sonuçları

Katılımcılara günlük için kavram rehberi verilerek katılımcılardan 15 gün günlük tutmaları istenmiştir. Tüm günlükler okunduktan sonra çalışmanın ana kavramları olan sosyal diyalog ve iktidar kavramlarına göre sonuçlar tablolar halinde aşağıda verilmiştir. Analiz yapılırken kuramda belirtilen tanımlara göre kodlama yapılmıştır.

Sosyal Diyalog Kavramına Göre Günlük Sonuçları

Sosyal diyalog kavramı Falzon (2001) tarafından birkaç boyutta tanımlanmıştır ve bu tanımın boyutları ele alınarak görüşmede olduğu gibi günlük için de aynı kodlamalar kullanılmıştır. Aile boyutuna bakıldığında sosyal diyalog açısından günlükte en önemli faktör kabullenme (%34,4) iken, açıklık faktörünün (%10,3) en az olduğu Tablo 13'de sunulmuştur.

Tablo 13.

Sosyal Diyalog Kavramının Aile, Okul Ve Arkadaş Boyutlarına Göre Sonuçları

	Aile		Okul		Arkadaş	
	N	%	N	%	N	%
Dönüştürme	5	17,2	2	6,8	28	96,5
Açıklık	3	10,3	2	6,8	22	75,8
Direnme	6	20,6	7	24,1	6	20,6
Kabullenme	10	34,4	4	13,7	23	79,3

Aile boyutunda günlükte bir katılımcı 'Ailem ne derse onu yapıyorum. Aslında sınava girmek istemiyorum. Sıkıldım her şeyden. Ama mecburum' şeklinde dile getirerek kabullenme davranışını belirtmiştir. Başka bir katılımcı 'Ailem elinden geleni yapıyor, onları anlıyorum ama onlar beni anlamıyor. İstedigimi evde konuşuyorum ama okula gitmek zorundayım. Babamla konuştuğum tek şey dersler' şeklinde dile getirerek kısmen açıklık kısmen de kabullenme davranışı görülmektedir. Yine 13'deki tabloya göre günlükten çıkarılan ifadelere bakıldığında okul boyutunda en önemli faktörün direnme (%24,1) iken, aynı değerle en az iki faktörün dönüştürme ve açıklık (%6,8) olduğu ve kabullenme faktörünün (%13,7) düşük bir değerde olduğu görülmektedir. Bir katılımcı 'Bu gün okul var ve gitmek istemiyorum, çünkü ders yapmak istemiyorum. Sınıfta resmen uyuyoruz ama sınav notu var ortada, öğretmenler de bunu kullanıyor bazen' şeklinde dile getirerek okulda sınav ya da öğretmen aracılığı ile baskıyı ve bu baskı karşısında kabullenmeyi içeren ifadelere yer vermiştir. Arkadaş ortamı bakımından katılımcıların en önemli faktörü dönüştürme (%96,5) ve diğer önemli bir faktör ise açıklık (%75,8) iken, bu iki olumlu faktörün tersi yönünde fakat yakın bir değerde olan diğer faktör de kabullenme (%79,3) olduğu görülmektedir. Bir katılımcı 'Bu gün arkadaşlar ile sinemaya gittik, sohbet ettik ve unutamayacağım bir gün' şeklinde dile getirerek aslında arkadaş ortamında ne kadar rahat ve açık olduğunu belirtmiştir. Başka bir katılımcı 'Okul deyince aklıma arkadaş geliyor' şeklinde dile getirerek okul ile öğretmeni ya da müdürü öncelikli olarak görmemesi katılımcının arkadaş ortamının diyalog bakımından ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır.

İktidar Kavramlarına Göre Günlük Sonuçları

Günlüklerden elde edilen veriler çalışmanın kuramsal iktidar tanımına göre kodlanmıştır ve günlüklerde katılımcılar dört ortamda iktidar ile ilgili deneyimlerini anlatmışlardır. Aile boyutunda iktidar bakımından katılımcıların en önemli belirlediği faktör tahakküm (%93,1) iken, en az benimsedikleri faktörün strateji (%10,3) olduğu ve bunlara paralel olarak hakikat faktörü (%17,2) ile direniş faktörünün (%24,1) olduğu Tablo 14'te sunulmuştur.

Tablo 14.

İktidar Kavramının Aile, Okul ve Arkadaş Boyutlarına Göre Sonuçları

	Aile		Okul		Dershane	
	N	%	N	%	N	%
Stratejiktir	3	10,3	6	20,6	3	10,3
Tahakkümdür	27	93,1	26	89,6	3	10,3
Hakikat	5	17,2	8	27,5	27	93,1
Direnıştır	7	24,1	10	34,4	2	6,8

Aile boyutunda katılımcılardan biri 'Babam evde olunca rahat değilim. Bakışları bile baskı yaratıyor. Aslında çok rahat olmak isterim. Annem ile hâlbuki çok konuşuruz, güleriz' şeklinde dile getirerek ailedeki baskıya gönderme yapmıştır. Başka bir katılımcı 'Evde bir düzen var ve bu bozulmaz. Saygıdan dolayı ses çıkarmam. Hafta sonunda babam evde ve biz dışarı çıkmayız çünkü ders yapmalıyım' şeklinde dile getirerek baskıyı pekiştirici bir örnek vermiştir. Diğer bir katılımcı da aile ilgili olarak 'Bu gün sınavdan kötü aldım ve anneme söyledim, çünkü babam duyarsa çok kızar, anneme notumu daha sonra düzeltereğimi söyledim' şeklinde dile getirerek hakikat kavramına vurgu yapmıştır. Okul boyutuna göre ise en belirgin faktör tahakküm (%89,6) iken, en az görülen faktörün strateji (%20,6) olduğu ve hakikat faktörünün (%27,5) ve direniş faktörünün (%34,4) olduğu görülmektedir. Bir katılımcı 'Derste çok sıkıldım ama sınıfta kalmak zorundaydım. Öğretmene söylemedim' şeklinde dile getirerek okulda baskı olduğunu vurgulamaktadır. Yine başka bir katılımcı 'Bu gün az daha disiplin cezası alıyordum, neyse ki ailem yardım etti ama müdür beni dinlemedi bile, sadece suçladılar ve akşam aslında ağladım' şeklinde dile getirerek okul ortamında baskıdan bahsederek kabullenici bir davranış göstermiştir. Dershane boyutu bakımından katılımcılar en yüksek değer olarak hakikati (% 93,1) belirlemişken, en az faktör olarak da direniş (% 6,89) faktörünü ve benzer değerlerle ile de strateji ve tahakküm (% 10,3) faktörünü belirledikleri görülmektedir. Bir katılımcı bunlara uygun olarak 'Dershanede bugün müdüre aileme sınavdan kötü almadığımı söylememesini söyledim, çünkü ailem bana kızar diye korktum ve ben de ona söz verdim çalışacağım diye' dile getirerek dershane ortamında açık davranırken, aile ortamındaki baskıdan korktuğunu belirtmiştir. Başka bir katılımcı 'Bu gün dershanede rehber öğretmene B'yi çok sevdiğimi ve bana yardımcı olmasını söyledim. O da beni dinledi ve buna çok sevindim' şeklinde dile getirerek yine bir anlamda aileden korktuğunu dershane ortamında açıkça dile getirmiştir.

Senaryo Tekniğinin Sonuçları

Çalışmada senaryo tekniği ile ilgili temel olan sosyal diyalog ve iktidar kavramları temel alınarak hikâye ve diyalog tamamlamadan oluşan iki aktivite verilmiştir. Hikâye altı bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın kavramsal çerçevesine uygun olarak katılımcılara verilen hikâyeler Tablo 15'te sunulmaktadır.

Tablo 15.

Hikâyelerin Kavramlara Göre Dağılımı

Kavramlar	Hikâyeler
Sosyal diyalog	Kara Balık Martı
İktidar	Dönüşüm Sisifos

Hikâyelerin Sosyal Diyalog Açısından Sonuçları

Katılımcıların sosyal diyalogun alt kavramlarına uygun olarak verdikleri cevaplar kodlandıktan sonra görülmüştür ki, hikâyelerden elde edilen veriler sosyal diyalog açısından en önemli faktörün direnme (%70,3) ve ikinci faktör olarak da kabullenme (%65,6) iken, en düşük faktör açıklık (%17,1) olduğu Tablo 16'da sunulmaktadır.

Tablo 16.

Hikâyelerin Sosyal Diyalog Sonuçlarına Göre Dağılımı

Sosyal Diyalog	N	%
Dönüştürme	13	20,3
Açıklık	11	17,1
Direnme	45	70,3
Kabullenme	42	65,6

Sosyal diyalog ile ilgili Kara Balık hikâyesinde bir katılımcı 'Karabalık annesini yanına alıp gitmeli ve onu ikna etmeli. Annesi gitmiyorsa kendi gitmeli' şeklinde dile getirerek aslında bu bir dönüştürme eylemi olarak görülmüştür. Başka bir katılımcı 'Karabalık annesi ile konuşsun ve gitsin derenin sonunu görsün ve merakını bir şekilde gidersin' şeklinde dile getirerek direnme ve dönüştürme boyutlarına göndermede bulunmuştur. Başka bir katılımcı Martı'nın hikâyesi ile ilgili olarak 'Martı sadece yemek zorunda değil, uçsun, denesin ve geri gelsin. Hem beslensin hem uçsun. Bence bir sorun yok' şeklinde dile getirerek aslında bir anlamda dönüştürücü bir çözüm getirmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu hem balık hem de martı olayında aktörlerin annelerini ikna etmelerini ya da annelerin aktörlerin yapmak istediklerini yapmasını belirtmiştir. Verilen cevapların çoğunda direnme var ve bunu açıkça annelerine karşı dile getiriyorlar. Bir katılımcı olay karışışında direnmeyi seçmiştir. 'Martı anneye karşı gelmelidir çünkü martı uçmak istiyor' olarak ifade edilmiştir. Bazı katılımcılar direnmeye ek olarak dönüştürmeyi de yazmışlardır. 'Martı annesini ikna etsin ve bir şekilde gitsin. Annesi bunu kabul etse iyi olur' şeklinde ifade edilmiştir.

Hikâyelerin İktidar Açısından Sonuçları

İktidar açısından katılımcıların hikâyede verdikleri cevaplara bakıldığında en önemli faktörün hakikat (%65,6) ve yakın bir değerle stratejik (%64) olduğu, bunun yanında diğer önemli bir faktörün de direniş (%59,3) olduğu Tablo 17'de verilmektedir.

Tablo 17.

Hikâyelerin İktidar Sonuçlarına Göre Dağılımı

İktidar	N	%
Stratejiktir	41	64
Tahakkümdür	19	29,6
Hakikat	42	65,6
Direnıştır	38	59,3

İktidar açısından katılımcılardan biri ‘Sisifos’un tanrılarla konuşması ve özür dilemesi gerekir’ şeklinde dile getirerek hakikati söylemesi olarak yorumlamıştır. Başka bir katılımcı ‘Bay K. böcek olmak yerine konuşsun, böcek olursa konuşamaz’ şeklinde dile getirerek yine konuşma stratejisini vurgulamıştır. Başka bir katılımcı ise Bay K.’nın bir süre dinlenmesini ve sonra düşündükten sonra konuşmasını belirterek stratejik bir yorum yapmıştır. Diğer bir katılımcı ise ‘Sisifos kurtulamaz, çünkü Tanrılara karşı gelemmez’ şeklinde dile getirerek baskı altında olduğunu vurgulamıştır.

Diyalogların Kavramlara Göre Sonuçları

Çalışmanın kavramsal çerçevesine uygun olarak 6 bölümden oluşan sosyal diyalog ve iktidara göre kodlanmıştır ve tüm diyaloglar sosyal diyalog açısından incelenmiştir. İktidar kavramının kodlamaları 8 diyaloga göre yapılmıştır. Tablo 18’de sosyal diyalog ve iktidar kavramı olarak ayırt edilmesine rağmen tüm diyaloglar aynı zamanda sosyal diyalog adı altında da değerlendirilmiştir. Çalışmada ağırlıklı olarak gündelik yaşamdan gerçek diyaloglar ele alındığı ve araştırmacı en fazla okul ortamında bulunduğu için örnek diyaloglar da ağırlıklı olarak okulda geçmektedir. Ayrıca katılımcıların büyük çoğunluğu zamanlarını okul ve dershanede geçirdikleri için müdür, öğretmen ve öğrenci ilişkilerine çok tanıdık oldukları için örnek diyaloglar da buna uygun seçilmiştir.

Tablo 18.

Diyalogların Kavramlara Göre Dağılımı

Kavramlar	Sosyal Diyalog Aktörleri
	Doktor – Hasta
Sosyal Diyalog	Baba – Oğul
	Öğrenci – Öğretmen
	Öğretmen – Öğrenci
İktidar	Öğrenci – Öğretmen
	Öğrenci - Öğretmen

Diyaloglar incelendiğinde en belirgin faktörün direnme (%63,5) ve diğer önemli faktörün açıklık (%36,8) olduğu görülürken en az belirgin olan faktörün dönüştürme (%16,6) olduğu Tablo 19’da verilmektedir.

Tablo 19. Diyalogların Sosyal Diyaloga Göre Dağılımı

Sosyal Diyalog	N	%
Dönüştürme	48	16,6
Açıklık	106	36,8
Direnme	183	63,5
Kabullenme	50	17,3

Katılımcıların çoğu diyaloga verdikleri cevapta bir direnme göstermiş ya da en azından açık davranmıştır. Diğer taraftan dönüştürme ihtimali katılımcılara düşük görünmektedir. Bir katılımcı şefinin haksızlığı karşısında sorunu ifade edebilmiş ama şefin davranışında bir değişiklik getirememiştir. Başka bir katılımcı 'Tamam haksız olduğumu kabul ediyorum, daha iyi davranacağım' diyen şefte bir dönüşüm yaratan ifadeye yer vermiştir.

Diyaloglar iktidar bakımından analiz edildiğinde en büyük faktörün direniş (%53,9), daha sonraki faktörün hakikat (%33,2) ve sıralamada en az değere sahip olan faktörün ise strateji (%31,6) olduğu Tablo 20'de sunulmaktadır.

Tablo 20.

Diyalogların İktidara Göre Dağılımı

İktidar	N	%
Stratejiktir	81	31,6
Hakikat	85	33,2
Direnıştır	138	53,9

İktidar konumunda bulunan öğretmen karşısında öğrencinin öğretmene karşı verdiği bir cevapta katılımcıların çoğu benzer cevaplar vererek 'Ama hocam siz geç kaldınız' şeklinde dile getirerek sadece direnmiş ama bir adım daha ileri giderek stratejik davranmamıştır. Başka bir katılımcı yine öğretmen ile ilgili olarak 'Dışarıda sadece sigara içtiniz ama gelmediniz' şeklinde dile getirerek açık davranmış, direnmiş ama yine de stratejik davranmamıştır. Bu bulgulardan yola çıkarak denilebilir ki öğrenciler öğretmenler karşısında kendilerini dile getirmişler, açık davranabilmişler ama herhangi bir strateji kullanmamışlardır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma Falzon'un sosyal diyalog, Foucault'nun (2003) iktidar teorisini temel alarak alan çalışmasında çocukların sosyolojik durumunu ortaya koymuştur. Dolayısıyla, bu çalışma doğrudan Foucault aracılığı ile değil fakat Falzon'un, Foucault'yu yorumlayarak iktidar teorisini uygulanabilir şekilde tamamen sosyal alana taşınması bu çalışmanın ana hedefi olmuştur.

Görüşmeden elde edilen araştırma sonuçları göstermiştir ki 14 yaşındaki çocuklar dershane, arkadaş ve kısmen de aile içinde sosyal diyalogun dönüştürme ve açıklık alt

kavramlarını yaşamlarında gerçekleştirdiklerini, oysa okul ortamı içerisinde müdür ve öğretmen ile aynı oranda dönüştürme ve açıklık yaşamamaktadır. Aksine okul ortamında daha çok direnme ve kabullenme değişkenlerini yaşamaktadırlar. Benzer şekilde, iktidar kavramı altında katılımcılar dersane ve arkadaş ortamında stratejik davranırken, okul ve ailede daha çok tahakküm hissetmekte ve direniş göstermektedirler. Katılımcıların çoğu başlangıçta aile ortamında özellikle babaları ile diyaloga girmeye çalışmış ve bazen direnme işaretleri de olsa bir süre sonra katılımcılar diyaloga ve uygun bulmadıkları söylemlere karşı diyaloga girmeyi reddetmiş ve kabullenici davranışlar göstermişlerdir. Dolayısıyla denilebilir ki katılımcılar aile ve okul ortamında çocukluk dönemi süresince sosyal diyalog anlamında belli girişimleri olmuş fakat süreç içerisinde sosyal diyalogda baskıyı hissedince ve başarısız olunca kabullenici davranışları benimsemiş görünmektedirler. Katılımcılar arasında ailesi avukat olan bir katılımcı ailede hem anne hem de babası ile her anlamda rahat sosyal diyalog kurabildiği ve adaletsiz bir durumda itiraz edebildiği için bu davranışını okul ve dersane ortamına da aktarmıştır. Bir defasında öğretmen iki defa derse geç kaldığında öğretmene tepkide bulunmuş ve daha sonra derse girmeme hakkını kullanıp itiraz dilekçesi yazmıştır. Bu spesifik durumun tersine çoğu katılımcı aile ve okul ortamında hiyerarşide belli aktörlerle sosyal diyaloga girme çabaları olmasına rağmen daha sonra ideal olan sosyal diyalog davranışını bırakıp daha çok kabullenici davranışa döndüklerinden bahsetmişlerdir. Bu durumda söylenebilecek olan, sosyal diyalog birinci aşamada var iken zamanla çocukta baba ve müdür baskıcı aktörler olarak yer alarak bu kez sosyal diyaloga girmeme eğilimi göstermektedirler. Bu aktörlere karşı direnme belli ölçüde vardır ve direnme sosyal diyalogun ayrılmaz parçasıdır, fakat bazı katılımcılarda direnme davranışı da ortadan kalkmaktadır.

Günlükten elde edilen araştırma sonuçlarıyla desteklendiği gibi sosyal diyalogun dönüştürücü özelliği daha çok arkadaş ortamında görülürken, ailede ve okulda daha çok direnme ve kabullenme değişkenleri yaşanmaktadır. Günlüğün diğer bir sonucu da göstermiştir ki baskının en çok hissedildiği ortam aile ve okul iken, arkadaş ortamında en çok yaşanan kavramın hakikat olduğu görülmüştür. Arkadaş ortamında katılımcılar belirli bir süre küs yaşantısı yaşasa da sonunda konuştuklarını ve gerçeği konuştuklarını ifade etmişlerdir, ayrıca baskı ve iktidarı arkadaş ortamında çok az hissetmektedirler. Okul baskısı altında en çok rahat oldukları ve baskı durumuna katlanmalarını arkadaş ortamı olarak belirtmektedirler. Çoğu katılımcı kendilerinden büyük olan öğretmen, müdür, aile tarafından yeterince anlaşılmadıklarını fakat arkadaş ortamında daha iyi anlaşıldıklarını aktarmışlardır. Aslında bu durum öznelere belirleyen öğretmen, aile ve müdür gibi aktörlerin katılımcılar tarafından baskı aracı olarak görülüp her şeye rağmen bu tür bir düzene devam etmek zorunda kalmalarının yanı sıra arkadaş ortamı ile bu tür bir baskı ya da direniş görmedikleri iktidar ilişkileri konusuna somut örnek oluşturmaktadır.

Senaryo tekniğinden elde edilen sonuçlar göstermektedir ki hikâyelerde sosyal diyalog açısından en çok direnme yaşanırken, iktidar boyutunda katılımcıların en çok hakikati belirttikleri görülmüştür. Senaryo tekniğinin diyalog kısmında katılımcılar sosyal diyalog kavramı altında en çok direnme gösterirken, iktidar kavramı altında en çok direniş alt kavramı ön plana çıkmıştır.

Araştırma sonuçlarının desteklediği gibi 14 yaşındaki çocukların en çok baskıyı, direniş ve kabullenmeyi yaşadıkları ortamlar okul ve ailedir. Hollanda, İspanya, İtalya, Avustralya, Amerika, Almanya ve İngiltere gibi ülkelerde çocuk sosyolojisi ile ilgili araştırma merkezleri kurulmuş ve toplum içerisinde özellikle ikinci dünya savaşı sonrası çok olumlu sonuçları olduğu görülmüştür.

14 yaşındaki katılımcılar sosyal diyalog açısından zorluk çektikleri boyutlar okul ve aile olduğu için günümüzde Türkiye'de Yetişkin Eğitimi adı altında eğitimler

verilmektedir. Eğitim Fakültelerinde aday öğretmenlerin çoğu eğitim psikolojisi ve sosyolojisi gibi pedagojik dersler almasına rağmen devlet okulları gibi bürokratik bir ortama girdiklerinde belli davranışlarını bırakıp bunun yerine not, ödev, disiplin gibi araçları kullanarak çocukların kendilerine direnemediği bir tutum içerisinde olabilirler. Dolayısıyla hizmet içi eğitimlerde ve yetişkin eğitimlerinde etkili iletişim gibi modellerin topluma olumlu etkide bulunacaktır. Dünyada merkezleri bulunan 'Linderman Merkezi' (Bilir, 2004) yukarıdaki sorunları hedef almaktadır ve tamamen yetişkin eğitim üzerine eğitim veren kurumlar arasındadır. Linderman'a göre yetişkin eğitim şöyle olmalıdır:

Otoriter olmayan, işbirliğine dayalı, temel hedefi yaşantının anlamını keşfetmek olan informal öğrenme; bizim eylemimizi biçimlendiren önyargıların köklerini kazanmaya yönelik düşünsel bir arayış, eğitimi yetişkinler için yaşamla bir araya getiren ve böylece yaşantının bir düzeyi olarak yaşam düzeyini artıran bir öğrenme tekniğidir (Linderman.1969.65).

Türkiye ortamında Yıldız'ın (2004) da belirttiği gibi 1978'den beri yapılan akademik çalışmaların ve açılan yetişkin eğitimi merkezlerinin yetersiz olduğunu ve içerik olarak da teorik temelleri olmadığı için ihtiyaçlara cevap veremediğini savunmaktadır. Dolayısıyla çocuğun sosyal bir varlık olarak kendi öznelliğini ortaya çıkarması ve sosyal diyalog esnasında bir şeyleri dönüştürebildiğini görmesi büyük oranda yetişkin eğitiminin teorik temeli de ele alarak sistematik bir şekilde ailelerin bu tür projelerde yer alması ve toplum içerisinde çocuk-aile arasındaki sosyal bağın çok daha güçlü kurulabilmesi sağlanabilir. Bu durumla ilgili diğer bir öneri de, okul müdürleri için daha farklı, daha akademik bir yol izlenip sosyal diyaloga açık bir şekilde eğitim alabilecekleri projeler üretmek gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Aries, P. (1962). *Centruies of Childhood*.USA: New York: Vintage Books.
- Başkan, Ö. (2003). *Bildirişim: İnsan Dili ve Ötesi*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Bilir, M. (2004). Çağdaş Yetişkin Eğitimi Liderlerinden Eduard Christian Lindeman (1885-1953) Yaşamı, Eğitim Görüşü ve Hizmetleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(2), 15-25.
- Çeçen, A. R. (2000). Vygotsky'nin Sosyokültürel Perspektifi Işığında Bilişsel Gelişime Katkıları. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 21-25.
- Falzon, C. (2001). *Foucault ve Sosyal Diyalog: Parçalanmanın Ötesi*. (Çev. Hüsamettin Arslan). İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Foucault, M. (1984). *Nietzsche, Genealogy, History*. New York: Pantheon.
- Foucault, M. (1980). *Power and Strategies*. New York: Pantheon.
- Foucault, M. (2000a). *Seçme Yazılar 1*. (Çev. Isık Ergüden, Osman Akınhay & Ferda Keskin). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2000b). *Seçme Yazılar 2*. (Çev. Isık Ergüden & Osman Akınhay). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2000c). *Seçme Yazılar 3*. (Çev. Isık Ergüden & Ferda Keskin). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2000d). *Seçme Yazılar 4*. (Çev. Isık Ergüden). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Foucault, M. (2002a). *Toplumunu Savunmak Gerekir*. (Çev. Sehsuvar Aktas). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Foucault, M. (2002b). *Kliniğın Doğuşu*. (Çev. Temel Keşoğlu). Ankara: Doruk Yayımcılık
- Foucault, M. (2006a). *Hapishanenin Doğuşu*. (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay).Ankara: İmge Kitabevi.
- Foucault, M. (2006b). *Kelimeler ve Şeyler: İnsan Bilimlerinin Bir Arkeolojisi*. (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay). Ankara: İmge Kitabevi
- Freire, P. (2003). *Ezilenlerin Pedagojisi*, Çev. Dilek Hattatoğlu, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Lindeman E. C. (1969). *Halk Eğitiminin Anlamı*, (Çev. Celal Şentürk) Ankara: Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Onur, B. (2005). *Türkiye’de Çocukluğun Tarihi*. Ankara : İmge Kitabevi Yayınları
- Öncü, T. (1999). Lev S. Vygotsky'nin Gelişim Kuramı. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*. 1(2) , 227-236
- Tannen, D. (2007). *Talking Voices: Repetition, Dialogue and Imagery in Conversational Discourse*. New York: Cambridge University Press.
- Tezcan, M. (2000). *Çocuk Sosyolojisi*.Ankara : Anı Yayınları
- Urhan, V. (2007). M.Foucault ve Bilgi/İktidar İlişkinin Soykütüğü. *Kaygı, Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 9, 99-118.
- Vygotsky, L. S. (1985). *Düşünce ve Dil* (Çev. S.Koray). İstanbul: Sistem Yayınları
- Yıldız, A. (2004). Türkiye’deki Yetişkin Eğitimi Araştırmalarına Toplu Bakış. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37 (1), 78-97.